

På tide at bremse kampen om ådalene

Mange modsatrettede interesser har medført fastlåste konflikter om ådalene, hvor man forsøger at tage hensyn til både natur og vandmiljø, afvanding, afledning af spildevand og forsinkelse af regnvand. Men vi kan i dag kortlægge og analysere ådalene effektivt, og vi har gode metoder til at fremme den ønskede tilstand i den enkelte ådal. Derfor er det på tide, at vi bliver bedre til at håndtere konflikterne om ådalene på et oplyst grundlag.

HENRIK VEST SØRENSEN

Konflikterne omkring brugen af vores ådale, og hvordan de skal se ud, er mange og ofte komplicerede. De opstår næsten altid i krydsfeltet mellem arealanvendelsen på den ene side og håndteringen af vand og natur på den anden side. Staten og kommunerne skal overholde den til hver en tid gældende lovgivning. For ådalene indbefatter det både benyttelse og beskyttelse af natur- og miljøværdierne og hensynet til landbrugets afvandingsinteresser.

Forsyningerne er hovedsageligt interesseret i vandløbene som recipienter for rensset spildevand og regnvand, mens landmændene ønsker vandet ført effektivt væk fra de arealer, der skal dyrkes. Borgerne i byerne ønsker vandet holdt tilbage i ådalene uden for byerne, så oversvømmelser af værdifuld bebyggelse undgås, samtidig med at de sætter pris på at have rig natur tæt på boligerne.

Hver af disse interessenter synes i sagens natur, at netop deres syn på ådalen er det vigtigste, og at de andre må vige med deres interesse. Det skaber til tider hårde overskrifter i dagspressen.

Ser man tilbage i tiden er konflikterne optrappet i de seneste 50 år. Tidligere var der interne konflikter i landbruget om, hvordan vandet og ådalene skulle bruges. I dag er ådalene omfattet af en lang række interesser, herunder afledning af spildevand fra byerne, afvanding af landbrugets marker, naturbeskyttelsesloven, miljøbeskyttelsesloven, udpegningsaf Natura 2000-områder samt lokale borgernes interesser i naturen og landskabet.

I dag er det sådan, at i bestræbelserne på at finde løsninger som tilgodeser alle interesser

Foto af Bjarne Moeslund, Orbicon: Ådalen i hele sin idyl med græssende køer, stor biodiversitet og klart vand i vandløbet. Et billede som de fleste får nethinden når ordet "ådal" nævnes, men som ikke altid er muligt at skabe, som følge af modsatrettede interesser.

fastholdes konflikterne, da mange løsninger ikke til fulde indfrier forventningerne.

Vi har allerede værktøjskassen

Skal ophobningen af uløste konflikter bremses, er der behov for en kvalificeret kortlægning og afvejning af, hvordan den enkelte ådal skal benyttes og beskyttes. Nogle ådale har et godt fundament for et fantastisk dyre- og planteliv. I andre ådale er det ikke tilfældet, og her vejer landbrugsinteresserne måske højere, hvorfor det giver mere mening at have afvandingen i fokus. På tilsvarende vis tåler nogle vandløb og ådale bedre udledning af regnvand og rensset spildevand end andre o.s.v.

Modsat tidligere råder vi i dag over værktøjer og data, der gør det muligt at foretage de analyser, som giver grundlag for at træffe kvalificerede beslutninger om ådalenes fremtidige benyttelse og beskyttelse. Vi har allerede værktøjskassen, som gør det muligt at finde frem til intelligente løsninger, der giver værdi for flest mulige interessenter. Vi skal bare bruge den.

lificerede beslutninger om ådalenes fremtidige benyttelse og beskyttelse. Vi har allerede værktøjskassen, som gør det muligt at finde frem til intelligente løsninger, der giver værdi for flest mulige interessenter. Vi skal bare bruge den.

Udledninger kan planlægges

Tilladelser til udledning af regnvand fra befæstede arealer gives mange steder ud fra en håndregel om, at den naturlige afstrømning til vandløbene er 1 l/s/ha. For mange vandløbs vedkommende er det imidlertid ikke tilfældet.

Ud fra eksisterende areal- og afstrømningsdata kan man med stor nøjagtighed beregne, hvad det naturlige opland er til et givet punkt i vandløbet og således hvad den naturlige afstrømning er.

Det giver mulighed for at planlægge udledninger, så de svarer til den naturlige afstrømning, hvilket mindsker risikoen for oversvømmelser og ødelæggende erosion i vandløbet.

Grødeskæring skal give mening

Grødeskæring er det primære middel til at skabe forbedret afvanding for landbruget i ådalene. Ændret grønnskæring kan medvirke til at forbedre vandmiljøet og den våde natur, men den kan skabe en konflikt i forhold til landbruget – og tilmed i forhold til den ekstensive landbrugsdrift, der er en forudsætning for god naturtilstand i mange af ådalenes naturtyper. Det peger igen i retning af, at der bør prioriteres på basis af viden om den enkelte ådal.

Gennem eksisterende data og værktøjer kan man præcisere, hvor en ændret grønnskæring vil give mest effekt på plante- og dyrelivet, og hvor det ikke giver mening.

Intelligente randzoner

Dyrkningsfrie bræmmer langs vandløb er ligeledes et omdiskuteret emne. Ved hjælp af den landsdækkende digitale højdemodel er det muligt at kortlægge de terrænbestemte strømningsveje for overfladevand. Det gør det muligt at udpege de steder, hvor der er grundlag for overfladisk afstrømning til vandløbene og dermed få udlagt intelligente randzoner. Det vil sige randzoner, der reelt mindsker næringsstofbelastningen af vandløbene.

Forsinkelse af regnvand

Udpegning af områder i landskabet til forsinkelse af regnvand er ligeledes muligt ved hjælp af højdemodellen i kombination med en afstrømningsmodel. Det er en metode, der gør det muligt at udpege de bedste egnede arealer til forsinkelse af regnvandets strømning, og dermed som middel mod oversvømmelser af eksempelvis byer. En del egnede arealer findes i ådalene.

Prioritering på et oplyst grundlag

Kampen om ådalene peger på, at der er behov for, i langt højere grad end i dag, at de enkelte ådale og oplande ansues hver for sig. Ud fra den enkelte ådals potentiale i forhold til arealanvendelse, natur og vandhåndtering er det muligt at træffe kvalificerede beslutninger om den fremtidige anvendelse.

I visse tilfælde åbner analyserne for en multifunktionel anvendelse, hvor arealanvendelse, natur og vandhåndtering kan gå hånd i hånd på en afbalanceret måde. Andre steder

Figur illustreret af Frits Ahlefeldt: Interessenterne omkring brugen af ådalene er mange og der opstår oftest konflikter i krydsfeltet mellem arealanvendelsen og håndteringen af vand og natur.

vil analyserne vise, at de 3 elementer ikke kan tilgodeses på samme tid. Her må der så træffes det valg, der giver mest mening og værdi i forhold til de interesser, der er knyttet til den enkelte ådal.

En bedre kortlægning og analyse af mulighederne baseret på fakta vil ikke fjerne alle konflikter, men vil kunne medvirke til en bedre prioritering af anvendelsen af ådalene. Det kan give mere og bedre natur i de ådale, der har det største potentiale herfor, og en mere stabil og forudsigelig arealanvendelse, hvor det giver mest mening.

Det kræver selvfølgelig, at der klippes en hæl og hakkes en tå mellem interessenterne i ådalene, men skal vi finde holdbare løsninger, er det vejen frem. Vi kan ikke fjerne interesse modsætningerne, men vi kan håndtere dem på et oplyst grundlag.

Interessenter bør involveres

Skal en sådan målrettet planlægning for ådalene føres ud i livet, kræver det, at den understøttes af ordninger, der virker involverende og ikke bare kompenserende.

Som eksempel kan nævnes GUDP-projektet (Grøn Udviklings- og Demonstrationsprojekt) "Landmanden som Vandforvalter", der har arbejdet med ideen om at involvere landmænd i projekter til forsinkelse af afstrømningen fra oplandet. Det vil sige at benytte ådal-

ene som middel til at forhindre oversvømmelser af byer og andre følsomme arealer. Involveringen i projekter giver landmændene reel indflydelse på, hvilke arealer der skal stilles til rådighed for andre formål end de landbrugsmæssige, og samtidig sikres landmændene kompensation i de tilfælde, hvor arealerne tages i brug som forsinkelingsområder under skybrud.

Aldrig tidligere har vi haft så gode forudsætninger for at finde afvejede og holdbare løsninger til gavn for alle de interesser, der knytter sig til ådalene. Aldrig tidligere har vi haft bedre forudsætninger for at erstatte kampen om ådalene med en kvalificeret dialog og planlægning. Det handler bare om at komme i gang.

HENRIK VEST SØRENSEN er afdelingschef i Orbicon for Miljø og Natur: Henrik Vest Sørensen er uddannet ingeniør og har i perioden 1990 – 2003 arbejdet med konkrete projekter inden for naturgenopretning og ådalsprojekter og har gennem dette arbejde set konflikterne og muligheder for udnyttelse af synergier i ådalene på tættest hold. I de seneste år har medvirken i GUDP-projektet "Landmanden som Vandforvalter" og Naturstyrelsens pilotpartnerskabsprojekt "Vandet fra Landet" givet indsigt i, hvilke interesser der er tilknyttet ådalene og hvordan vejen til at forene interesser kan lægges.